

pinelles, Espines, -inés, V. Espina

ESPINGARD, ESPINGUERRE

Port d'Espingard, en el terme de Castellar del Riu (Berguedà).

Espinguerre, NP antic (a. 1260-70, *BABL* VIII, 376).

ETIM. Potser derivats del NP germànic compost ¹⁰ SPAN-GARI (= GARVA/GAR(V)I, cf. Förstemann, 601 i el radical SPAN-, cf., s. v. *Espaén*), amb contaminació de la I d'*espino*, de SPINA o d'*espingarda*. J. F. C.

Espinosa, Espinzella, V. Espina

ESPIOCA, amb ESCLUCA i altres noms relacionats

1) L'*Espioca* més conegut, és a l'extrem SO. del valencià central (comarca Pla de Quart i Torrent), en te. de Picassent, entre aquest i Alcàsser. Jo mateix hi he passat; oït *espióka*, i hi he vist la ruïna encara ben notable de la Torre (1962, 1964). Ja figura com alqueria mora en el *Rept.*, donada el 1238, junt amb Al-²⁵ càsser, a Palacín i Artal de Foces: «alqueriam de Alcazer et de Spioca (Bof., 373.7).

Ha estat de l'ús comú pendre Espioca com fita extrema, al Sudoest, de la zona valenciana central, coneguda amplament i vagament com *L'Horta*. Així ho veïem en la dita popular, transmesa per via folklòrica, atribuïda a «Pep de l'*Horta*», el guerriller valencià durant la invasió de Napoleó, com marcant el seu ampli radi d'acció: «d'Alboraia hasta *Espioca*, de Mislata al meu Sequiol / ---» (S. Guarnier, *Els Pobles Val. par-*³⁵ *len* III, 51): el Sequiol seria un dels de l'Albufera —extrem SE.—, Alboraia, a la costa, 7 k. al N. de la ciutat, extrem NE. També es deu referir a aquesta, fi del S. xv, la *Brama dels Llauradors* (v. 107) en la seva enumeració de 25 pobles de l'Horta, en ordre un poc sub-⁴⁰ jecte a l'exigència del vers, però la major part són del S. o SO. de la capital, i acabant: «y de Catarroja, Rucafa, Sollana, / també d'*Espioca*, Carpesa y Payporta / --- / y per acabar, de tota la Horta» (notem la proximitat amb els albuferencs Catarroja i Sollana i també⁴⁵ Paiporta, i altres són en aquella direcció, no pas Túria amunt.

«Desde Almusafes --- al NO. y a media legua, la Torre de *Espioca*, rastro único de la antigua población, que desapareció con el tiempo» (*Cavanilles* I, p. 186).⁵⁰

Ja surt a la Crònica de Jaume I (cap. 187), amb ocasió de la primera i audaçíssima cavalcada del Rei (quan encara El Puig, la ciutat i tota la part central del Regne de València, eren sòlidament en mans dels sarraïns); mentre aquests anaven encenent alimares⁵⁵ a tots els cims i fortaleses encastellades, cridant l'auxili que els prometien per mar els africans i granadins, el Conqueridor deixant enrere Morvedre, avançant «pels secans de sus, pus érem sentits --- e passam sobre Paterna e sobre Manizes, a un guau [del Túria]⁶⁰

que un adalil sabia; e quan fom delà, declarís l'alba»: havien d'estar rendits de la tremenda cavalcada: «anam nos-en jaure a la Torre d'*Ezpioca*» [corr. evident de l'*Ezpiota* del ms.] (ed. Aguiló, p. 23).

⁵ La Crònica sembla parlar de dos *Espioques* diferents: aquest, que distingirem (2), i el més conegut (1), el que esmenta a continuació, després d'explicar «e era dividendres», o sigui el dia d'aquella alba que seguí a la nit de la gran cavalcada; i continua sense interrupció la crònica (p. 234) quan segueix cap al Xúquer: «al passar que Nós faÿem per Alcocer, uns 200 homens d'aquels de les azembles foren a la vila d'Alcocer e tragueren roba, a pesar dels sarraïns, e a Nós pesàns perquè volíem combatre»: sempre la pugna entre el rei, que vol sotmetre sense encendre resistència, i els seus homes que volen saquejar; ell no es vol afeixugar amb càrrega, sinó «combatre»: que no fou poc, car estigué a punt de pendre el castell i port de Cullera amb un atrevidíssim cop de mà, com hem vist a l'art. *Cullera*; també allà hem situat l'antiga vila d'Alcocer a prop del Xúquer (veg. SSiv., 39-40); i ja carregat: «anam-nos-en a *Espioca* [-ota], e albergam aquí, perquè les azembles no podien anar» (cansades i carregades de «roba»).

¹⁵ Aquesta és l'*Espioca* (1) del *Rept.* etc. Però l'altra, de l'anterior, havia de ser prop de Manises, tot just després de passar el Túria i per tant uns 25 k. lluny d'aquella.

Eren, doncs, dues torres o castells de guaita: l'un vigilant enemics que vinguessin Túria avall; l'altra, al tombant de la serra que defensa l'Horta de la vall dels Alcalans, de Carlet i de la gent de Xúquer amunt; però una torre de guaita era fàcil de pendre, i el Rei amb la seva host, feren nit a l'una i a l'altra, trobant-se en país enemic.

(3) SSiv. (p. 225) dóna notícia d'una tercera: «en un doc. fecha de 20-iv-1407, se habla de un *castrum de Espioca*, situado en el te. de Xàtiva: aún se conserva dicha torre». D'aquesta a la (1) uns 35 k.

(4) En fi una quarta, i quasi *Ja.*, situades uns 80 k. més al Sud, en les valls que constituïren el focus del gran alçament morisc d'Alazrac: el *N.I.G.E.* de 1930, parla de dues masies de nom *Espioca*, a 4 k. del poble de Penàguila. En efecte, el 1963 hi vaig registrar dos antics masos *l(a) Aspióka*, i a la vora d'ells *la Spiokéta* (xxxv, 45). També allò era propi per a unes antigues torres de guaita, vetllant contra gent que hi pugessin des de la vall d'Alcoi i Cocentaina, uns 7 k. a ponent.

Tenim, doncs, que tots aquests llocs designaren antigues torres o forts vigilants: a (1) li dóna tothom el nom de Torre, a (2) li ho diu la Crònica, a (3) *castrum* el doc. i «torre», SSiv.; i a les altres dues el lloc ho mostra. I les dates de tots ensenyen que és mot anterior a la Conquesta. Però evidentment no àrab, atesa la *p* i tota l'estructura, i no pas català, és clar, sinó mossàrab, que en principi es té per romànic o llatí.

Tan evident era això i el sentit de torre de guaita, que és el que vol dir l'únic que ha dit res de l'*ETIMOLOGIA*: Escolano, que vindria del ll. *SPECULA-*